pingsgaven zich ontplooien, geen genade, doch natuur. De beweging „zit er in", in de dingen en in de menschen. Het zit „in" den mensch: de onstuimige drang om, waar hij zelf „wordend" is, aan de „wordende" aarde koren en most af te dwingen. En dus te... „colere", te bouwen den hof. Alleen maar: wat vóór den zondeval een religieus, op God als Verbondsgod gericht, liefde-werk was, dat wordt daarna een daad van egoïsme, van zelfbehoud, van „levenslust" (à la „Pallieter"), geen godsdienst, doch zelfdienst. Van „natuur" wordt vaak zóó gesproken, dat men den indruk vestigt: ze is een dood kapitaal, dat daar ligt, al of niet, ten gebruike van den mensch (en de wereld). Conclusie is dan spoedig genomen: die menschenwereld had verdiend te sterven, n.l. den eeuwigen dood, die aan alle zijn objecten de mogelijkheid van eenige kapitaal-aanwending ontneemt; toch kan die mensch „de natuur" nog „gebruiken", het doode kapitaal nog rente doen opleveren; ergo: dat is „genade". Maar van de redeneering deugt geen woord, zoolang onder „natuur" verstaan wordt: tijdelijke natuur. Zoolang er tijd is, behoort de beweeglijkheid, het zwanger zijn en baren, het wekken en ontvangen, tot de natuur. „Dood" kapitaal, dat is maar een fabuleerende terminologie, die op de natuur-in-tijd niet van toepassing is, en die het onderhavige probleem alleen maar handig verwringt, om zoo met zeker gemak tot den term „algemeene genade" te kunnen „concludeeren".

In den grond der zaak is het „onderhavige probleem" er dan ook een van „tijd"-waardeering.

En dat het prolongeeren van den tijd ook na den val „genade" wezen zou, dat is onjuist gedacht. Men wijst ons op de zwaarte der zonde, en betoogt dan, dat „wij" verdiend hadden, dadelijk na den zondeval te worden geworpen in den „poel van vuur"; dat is niet gebeurd; ergo: genade. Men vergeet, dat van dit betoog de eerste volzin niets minder dan fabuleerend is. Indien dadelijk na den val de verwijzing der gevallen menschen naar den „poel des vuurs" geschied ware, dan waren „wij" er niet geweest. Dan waren er twee menschen verdoemd, en meer zouden er uit hen niet gekomen zijn.

Dus is er een groote verborgenheid geopenbaard, juist in het continueeren van den tijd ook na den val. Die continueering is geen genade. Dat is simpel genoeg te „bewijzen". Stel eens, dat God alleen maar had willen straffen zóóvele menschen als Hij metterdaad eeuwig straffen zál, dan hadden die menschen toch eerst geboren moeten worden? En dit successief: de een uit den ander? Dan zou dus, reeds om tot een hel met zóó veel toornobjecten als er eenmaal zullen zijn, te geraken, God den tijd hebben moeten continueeren.

En dit niet alleen. Er zouden in dien tijd huwelijksverbintenissen moeten gesloten zijn, copulaties althans van mannen en vrouwen. Een economische aequilibrium [2]) zou daarvoor onmisbaar zijn geweest. Cultuur had dus moeten geschieden. Cultuur is voorwaarde óók voor het komen Gods tot de hel.

God zij gedankt, dat wij meer weten, dan dat er een hel op komst is. Ook de hemel staat op het program van goddelijke actie. Óók om hem te vullen met zóóvelen als God er toe roepen zal, is dus tijdsverlenging noodig, is hun geboren worden uit ouders noodzakelijk, is derhalve cultureele arbeid met economisch evenwicht conditie.

Maar juist daarom is de qualificatie van tijdscontinueering en van cultureele ontsluiting van den kosmos als (algemeene) genade een misvatting.

Die continueering en die ontsluiting zijn geen genade.

Ze zijn evenmin vloek of oordeel. Althans, zoolang men de woorden serieus gebruiken wil.

Ze zijn van beide de conditio sine qua non; ze zijn van beide het substraat.

Voorzoover de drang tot ontsluiting van het geschapene natuurlijk is, en het open-gaan van allen moederschoot, ook van „moeder aarde", natuurlijk is, is cultuur een natuurlijk gevolg van natuurlijken drang. „Geest" en „geestelijke functie" zijn deels óók natuur. Substraat is dat opengaan van allen moederschoot voor het tweeërlei uiterst gebeuren: het vonnis van vrijspraak over zoovelen als er daartoe voorbestemd zijn en het vonnis van uitbanning over zoovelen als er daartoe voorbestemd zijn.

De genade „zit" dus niet in het „colere" [3]). Ze „zit" ook niet in het eten, drinken, ademhalen, kinderen verwekken. De genade àls ze er is, zal alleen „zitten" in het godvruchtig „colere", eten, drinken, kinderen verwekken.

En de vloek ligt niet in het „colere". Hij ligt ook niet in het eten, drinken, ademhalen, kinderen verwekken. De vloek, àls hij er is, zal alleen liggen in het goddeloos „colere", eten, drinken, kinderen verwekken.

Binnen het raam van den tijd is nà den val onvermijdelijk: de antithese, niet in de natuur, doch in het gebruik der natuur. En dus: in de cultuur. De antithese tusschen de geloovige en de ongeloovige exacte cultuur-praestatie.

Er is wel „commune" gratie in de cultuur: want de genade is altijd voor meer dan één.

Maar er is geen „algemeene" (of generale) genade. (Daarom was A. Kuijper's constructie fout).

Er is ook wel „commune" vloek in de cultuur: de vloek treft altijd meer dan één.

Maar er is geen „algemeene" (of generale) vloek.

„Commuun" kàn algemeen zijn, maar behoeft het niet te wezen. Iets kan aan alle menschen „commuun" zijn, of aan meer dan één, hoewel niet allen.

In het hier bedoelde schema is „commuun" bedoeld in den zin van: niet aan alle menschen, doch aan vele menschen gemeen. De „gemeene gratie" in de cultuur (niet algemeen) is er, zoover Christus' verlossend werk aan al de zijnen toekomt. Met effect in de cultuurpraestatie. Alle andere menschen liggen onder den communen vloek. Het oordeel over hen is aan den Man van Hand. 17 : 31 gegeven [4]).

K. S.

[2]) Evenwichtstoestand.
[3]) Colere = cultuurwerk doen.

[4]) Zie verder: K. Schilder. Is de term „algemeene genade" wetenschappelijk verantwoord? Kampen, Ph. Zalsman 1947.

ADRESSEN IN INDIË.

Het komt meerdere malen voor, dat leden onzer Kerken, bij hun aankomst in Indië, de adressen der Kerken niet kunnen vinden. We zijn in de gelegenheid de Indische adressen te publiceeren:

Batavia: Iederen Zondag diensten te 9.30 en 20.00 uur, Koningsplein Oost 6. Scriba: W. van Veelen, Javahotel, Rijswijk 5.

Correspondentieadres Contact-comite Indië: Mej. M. C. Gaasenbeek, Javaweg 45.

Militairen vinden een tehuis bij L. A. F. Godschalk, Tjidengweg West 64.

Buitenzorg: Elken Zondag diensten te 9 uur ten huize van br. G. H. Arnold, 's Landsplantentuin. Scriba: br. Arnold.

Soerabaja: Elken Zondag diensten te 9.00 en 17.00 uur, Muloschool Praban.

Scriba: F. v. d. Griendt, van Hoogendorplaan 20.

Semarang: Iederen Zondag diensten te 9.30 en 17.00 uur ten huize van den heer H. Kaspers, Tegalombo 12. Scriba: P. Geertsema, Hotel Bellevue.

Bandoeng: preeklezen, elken Zondag in de Onderoff. mess 15 Batt. Kampementstraat.

Contactadres: Mackenbach, V. T. D. troepen.

Malang: preeklezen elken Zondag 9.30 uur, H. B. S. Coenplein.

Medan: preeklezen elken Zondag 9.30 en 19.30 uur, schoolgebouw hoek Mangelan-Residentweg.

Padang: preeklezen elken Zondag 9.30 uur, cantine A. M. V. J.-gebouw.

Palembang: preeklezen elken Zondag 10.00 uur, kleine zaal A. M. V. J.-gebouw.

Makassar: preeklezen elken Zondag 19.30 uur, Goaweg 9.

Soekaboemi: preeklezen elken Zondag 10.00 uur, Djalan Benteng.

Kerkelijke bladen worden verzocht deze adressen eveneens te publiceeren.

K. S.

PROV. DIACONALE CONFERENTIE.

Op Woensdag 24 Maart 1948 wordt in de vergaderzaal van Café-Restaurant Koot, Beestenmarkt 26 te Delft een Provinciale Diaconale Conferentie, binnen het verband der Gereformeerde Kerken in Zuid-Holland, gehouden, aanvang 10 uur.

(Vergaderzaal plm. 15 minuten loopen van Station).

Tot het agendum behooren o.a.: de verkiezing van 3 Comitéleden. (Aftr. de brs Arnold en de Gelder, terwijl br. Buitenhuis heeft bedankt).

Voor de verkiezing van nieuwe leden is door ondergeteekenden Diaconiën de aandacht gevestigd op de navolgende namen: (alphabetisch)

H. Bassie, Rotterdam-Zuid (Cl. R'dam); P. Bergwerff, Loosduinen (Cl. Den Haag); H. Boerma, Delft (Cl. Den Haag); W. Bouwman, Rijnsburg (Cl. Leiden); C. A. v. d. Gugten, Katwijk a. d. Rijn (Cl. Leiden); J. Ippel, Katwijk aan Zee (Cl. Leiden); M. J. N. Jol, Scheveningen (Cl. Den Haag); M. de Jonge, Rijswijk (Cl. Den Haag); J. Smit, Alblasserdam (Cl. Dordrecht); W. Sonneveld, Berkel & Rodenrijs (Cl. Rotterdam).

Het Comité acht het gewenscht er de aandacht op te vestigen, dat in het Comité tot dusver geen leden zitting hebben uit de ressorten Dordrecht en Leiden.

Ook behoort tot het agendum de bespreking van een vraag uit Dordrecht: „Behoort de Diaconie, de vanwege het Centraal Bureau voor de Statistiek jaarlijks toegezonden formulieren, waarop gegevens over verstrekte financieele steun worden gevraagd, in te vullen?" Voorts een referaat door Ds W. J. van Otterlo te Kralingen. Onderwerp: Schriftuurlijke troost — ook een Diaconale taak, met bespreking. Verder rondvraag en slotwoord door Ds J. van der Schaft te Delft.

Alle Diakenen worden op deze Conferentie verwacht. Predikanten, ouderlingen en leden der gemeenten als gasten welkom.

Door de zorgen van de brs diakenen uit Delft is er gelegenheid voor een gezamenlijke koffietafel. Kosten daarvoor bedragen ƒ 1,25 per persoon.

Tevens tijdens de pauze gelegenheid tot bezichtigen der Nieuwe Kerk met het praalgraf der Oranje's.

Diaconiën, welke hun bijdrage aan het Comité over 1947 nog niet hebben voldaan, gelieve deze ter conferentie af te dragen. Ook de bijdrage over 1948, eveneens ƒ 5,—, kan ter conferentie worden voldaan.

Voor het Comité,
J. DE GELDER, Secr., Westersingel 31b.
Berkel & Rodenrijs.

THEOLOGISCHE HOOGESCHOOL.

Lectoren voor Grieksch en Latijn deelen aan belanghebbenden mede, dat de correspondentie betreffende de propaedeuse in hun vakken gedurende dit cursusjaar wordt gevoerd door den heer D. J. Buwalda. Men kan dus volstaan met zich schriftelijk tot hem te richten, Jan van Arkelstraat 59, Kampen.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

DRIEHONDERD JAAR NA MUNSTER.

Illusies.

Tijdens den oorlog heeft menigeen zich illusies gemaakt over de toekomst van het Koninkrijk der Nederlanden.

Als Nederland eenmaal zou zijn herrezen, dan.....

Och, ieder weet het, hoe rechtgeaarde Nederlanders in de dagen van druk smachtten van verlangen naar den dag, waarop de tyrannie verbroken en „Holland, uit het stof verrezen, Zal opnieuw ONS Holland wezen!" vervuld zou zijn.

Dan zou het Koninkrijk vernieuwd worden, dan zou alles beter gaan.

Velen, die sedert jaren het bidden verleerd hadden, bogen de knieën en smeekten God om uitkomst. Dan zou het beter gaan, later, als de gevangenis zou zijn gewend, als de Vrijheid weer met kwistige hand haar genietingen ronddeelde.

„Nood leert bidden." Dat is ook de ervaring, in menig kamp van krijgsgevangenen of geïnterneerden opgedaan.

Maar de nood is vaak een heel slechte leermeester. Ja, is dit altijd, wanneer slechts de uitwendige nood — wat zullen wij eten en drinken en waarmede zullen we ons kleeden — tot bidden drijft. Dan kunnen we heel „vroom" bidden voor Koningin en Vaderland en smeeken om de vernietiging van den vijand, maar dan blijft onze eigen zondige wil ongebroken, dan blijven we tóch onszelf.

En als dan de staketselen zijn omgeworpen, gaat het weer op den ouden voet door, maar in versneld tempo.

En dan verwondert men zich er nog over, dat de wereld er niet beter op is geworden en dat het met ons Koninkrijk heelemaal verkeerd gaat.

Het feit, dat talloozen in de periode, toen elke zweem van vrijheid en recht was geweken, hebben ervaren welk een bijzondere genade van God het is een eigen volksbestaan te mogen leiden, waarin tyrannie noch dictatuur het hart doorwondt, wordt licht vergeten.

Maar toch, hoe hebben wij eens, vol intens verlangen, verbeid het oogenblik, waarop de mare der vrijheid zou doorklinken.

Dat oogenblik is gekomen. Hoe lang..... hoe kort geleden?

Ginds, in het verre Japan, hebben we jubelend de Vrijheid begroet.

Haar boden staken in modern gewaad.

Amerikaansche vliegtuigen boven de kampen!

Dan, plotseling, een dartelende menigte van roode, witte, blauwe en oranje parachutes.

Die Amerikanen toch! Wat een schoone geste: 't liep tegen koninginnedag.

Dat rood-wit-blauw-oranje zóó maar in Dai Nippon, het heilige land van Tenno Heika.

Hoe hebben ze gejuicht, de kelen schor; hoe hebben ze gesjouwd, de krachtigsten onder de stervenden, om den overvloed van voedsel en kleeding het kamp binnen te halen.

Wég alle kamp-discipline.

De Jappen, schuchter-bevreesd, eensklaps even poesliefgedienstig als voorheen sadistisch-onvermurwbaar.

Maar niemand lette op hen.

Er waren geen gevangenen meer, maar gelukkige, groote kinderen. Den geheelen nacht werd er doorgewerkt. Vlaggen moesten er komen en, natuurlijk, het kamp moest worden versierd. Wat talenten ontwaakten er onder de lachende lokstem van de Vrijheid!

Toen de zon rees, waren parachutes omgetooverd in reusachtige vlaggen. Een hollandsche driekleur en de stars en stripes.

Boven het kamp werden ze plechtig geheschen en ontroerde mannen zongen het Wilhelmus, zooals ze het nog nooit gezongen hadden.

Holland uit het stof verrezen.....

Een Hollandsch overwinningslied in Dai Nippon!

De lange weg.

Wat is het goed, dat menschen de toekomst niet kunnen lezen!

Hoe vaak hebben de gevangenen in de kampen, ginds in het verre oosten, elkaar dat voorgehouden.

Als ze bij den aanvang hadden kunnen weten, hoe lang het zou duren en wat ze allemaal zouden moeten doormaken, ze hadden in vertwijfeling uitgeroepen:

„Dat bestaat niet, dat kan geen mensch verdragen!"
Velen zouden moedeloos ineengeschrompeld zijn.
Maar ze wisten het niet. Ze bleven hopen van den eenen dag op den anderen. Dagen, welke zich aaneenregen tot weken, maanden, jaren.
Eens komt de dag, waarop het uur der Vrijheid slaat!
Voor velen kwam eerder het uur, waarop zij uitgingen den bruidegom tegemoet, gereed of onvoorbereid, wijs of dwaas.
Maar de overlevenden vierden eindelijk Neerlands herrijzenis!
Augustus 1945! Dagen van blijde verwachting!
Welk een vergissing!

Ongerijmd, maar waar.

De Indische Nederlanders, verspreid over de kampen van den Pacific, wisten niet welke rampen over Indië en haar bevolking spoedig zouden komen.
En al had iemand hun die rampen kunnen voorspellen, ze zouden ongeloovig het hoofd hebben geschud: dat kan niet, dat kan niet.....
Ze wisten ook nog zoo weinig!
Ze wisten niet, wat het beteekende, dat de factie van St. Michielsgestel, onder aanvoering van Schermerhorn, het roer van Staat in handen hield. Wie was Schermerhorn? Wie wist iets anders van hem, dan dat hij professor was in de landmeetkunde? Wat konden zij weten van de verderfelijke streken van het kompas, waarop hij voer?
Ze wisten ook nog niets van het wangedrag en het liederlijke leven van het overgroote deel der uitgeweken Nederlanders in Australië tijdens den oorlog en van het feit, dat dit intellectueel canaille mede zou helpen den nieuwen geest in Indië te introduceeren.
Ze wisten ook niet, dat het trio Van der Plas-Van Mook-Logemann van zins was z'n Stuw-idealen — „Indië los van Holland" — in blinde vaart en razernij te verwezenlijken.
Ze wisten veel minder, dat de Engelschen, tengevolge eener kortzichtige (of geraffineerde?) politiek van Nederlandsche politici en door de incompetentie van ons ministerie van buitenlandsche zaken, zich in onze interne, indische aangelegenheden zouden gaan mengen, op de in-verraderlijke wijze, waarmede deze bondgenoot herhaaldelijk — in den loop van 3½ eeuw — den ondergang van ons koninkrijk heeft gezocht, zoodra het bij hem neep.
Maar ook, al was hun dit alles verteld, ze hadden toch geweigerd het ergste te aanvaarden.
Want was het niet zoo, dat het Nederlandsche volk met verbeten gramschap had ervaren, hoe een groep verraderlijke „volksgenooten" heulde met nazi-gespuis?
En bruiste de verontwaardiging niet hoog op tegen de bedrijvers van dit kwaad? Nog steeds?
Hoe ongerijmd zou het dan zijn, dat de Staat nu bestuurd werd door lieden, die bereid waren te onderhandelen met oude en nieuwe belagers van het koninkrijk, met fascistische en communistische oostersche despoten en hun heelen aanhang van moordenaars, roovers en vrouwenschenders?
Kon het zijn, dat nu nog de vijanden van het Koninkrijk, ja, van alle christelijke beschaving, niet onderkend werden?
Onmogelijk! Dat kon niet!
En toch..... 't werd alles nog veel erger!

Verdragen werden geteekend.

Een groot deel van ons volk dut nu bij de ruïnes van het Koninkrijk.
En een ander deel heeft danig veel plezier!
En we schrijven 1948!
Wij, nazaten van hen, die 300 jaar geleden den Vrede van Munster sloten.
Nazaten van hen, die nog wonen op dat plekje gronds tusschen Eems en Schelde, „het strijdperk, waar het behoud der Hervorming, in het belang der gansche Christenheid, zou worden beslist".
Van hen, die den strijd aanbonden tegen de oppermachtige Habsburgsche Monarchie en..... overwonnen.
In de Januarimaand van het jaar 1648 werden in de raadszaal te Munster handteekeningen geplaatst onder een stuk, dat het roemrijke einde bezegelde van een wonderbaarlijke worsteling van een klein volk tegen een wereldmacht.
Een klein volk, maar, zooals het op een der gedenkpenningen dier dagen luidde, „een gelukzalig volk, omdat hier het geloof, met de godsvrucht verbonden, had gezegepraald".
In de Januarimaand van 1948 plaatsten Nederlandsche afgevaardigden op de „Renville" ook hun handteekeningen onder een belangrijk stuk.
Nu geldt het omgekeerde: „Een rampzalig volk, omdat hier het ongeloof, met de revolutie verbonden, heeft gezegepraald".
En het Koninklijk woord werd misbruikt om de schande, dat Nederland roeping en plicht verzaakte, aan de wereld voor te stellen als wijsheid!
De Heere zij ons volk en de volken van den indischen archipel genadig.
Het Vaderland is in nood!

Kerk en Vaderland.

Niet omdat het in Indië mis gaat, is het Vaderland in nood. De indische kwestie legde God op onzen weg. Daaraan proeven we de geesten. Niét bepaaldelijk den geest van roomsch-rood. We zien eerder welken kant het uit gaat, als de grondslag van ons volksbestaan, het Calvinisme, verzwakt.
Als de Kerk in nood is, komt het Vaderland in nood. Het kwaad begint in de Kerk. De voorbeelden hiervan liggen opgetast in de historie. Voor wie hooren en zien wil.
De zestiende eeuwsche Calvinisten hebben 't wel diep gevoeld, dat de religie van de politiek niet was af te scheiden. Doordat zij, in den ongelijken strijd tegen de spaansche tyrannie, nimmer versaagden, kon, onder Gods zegen, de onafhankelijke staat gegrondvest worden.
Of, om in Groen's stijl te spreken: „Het zwaard des Geestes, het wapen tegen de geestelijke boosheden: Gods Woord, was er en ook de Geest om het tweesnijdend zwaard te hanteeren".
En het glorieuze resultaat werd bezegeld door den Vrede van Munster, in 1648.
Gods Woord, het wapen tegen de geestelijke boosheden, is er in 1948 ook nog en zal er altijd zijn.
Maar de Geest om het tweesnijdend zwaard te hanteeren, ontbreekt meer en meer.
Is het niet alsof Groen in onzen tijd leeft, als we hem — doelend op de meerderheid der kerkleeraars — hooren klagen over „onverschilligheid voor een Evangelie, waarin zoowel de gerechtigheid als de barmhartigheid Gods voorbijgezien wordt"; over de strekking „om, ten behoeve van een liefelijken vrede der Maatschappij, elk rustverstorend Kerkgeschil in den poel der onverschilligheid te werpen" en over een meer bedacht zijn „op de uitwendige verbetering van de Maatschappij, door hulpmiddelen van veelsoortigen aard, dan op wedergeboorte van zondaren, door de verkondiging van den geheelen raad Gods"?
Groen van Prinsterer had óók de jubelzangen beluisterd van een volk over „herboren volksbestaan". Maar men had wél de erve der Vaderen, maar niét het geloof der Vaderen aanvaard.
In 1945 was er weer een jubelend volk!
Holland leeft weer.....
O, noodlottige vergissing!
De innige samenhang tusschen Kerk en Staat der Nederlanden werd miskend.
Hoe zou het Koninkrijk worden wedergeboren, zoo die wedergeboorte niet in de Kerk aanving?
Twee en een half jaar reeds heeft het beeld van één natie-in-verval steeds scherper vormen aangenomen. Nu, in 1948, wordt het beangstigend.
De eerste maand bracht ons de schande van de „Renville".
En de tweede accentueert de diepte, waarin het Koninkrijk verzonk, als de „Commissie van goede diensten" zich te New-York uit tegenover de wereldpers, op een wijze, die we als schimp en hoon machteloos moeten ervaren.
Onderwijl buigt zich te Eindhoven een Synode over een zendingsrapport, waarin op alle fronten voor de revolutie wordt gecapituleerd. Ook wordt besloten een der zendingsarbeiders voor drie jaar af te staan aan het Zendingsconsulaat te Batavia, dat verworden is tot propaganda-instituut voor de politiek van de Partij van den Arbeid. De praeses noemt die benoeming „eervol"!
Kerk in nood, Vaderland in nood!
Zoo echter de nood der Kerk tot bidden drijft, is er antwoord bij den Heere. Want onbedrieglijk is de belofte: „Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid en al deze dingen zullen U toegeworpen worden". Daarom behoeven we ook in 1948 niet te versagen, het réveil begint niet bij de massa.
Reformatie zal er zijn!

G. GOOSSENS.

OVER HET CONGRES.

Deze week zijn alle praeadviezen aan degenen, die zich per giro opgaven, verzonden. Willen zij, die nog geen exemplaar ontvingen, dat even melden aan den Heer Bos, Broederweg 15, Kampen.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Amersfoort 9 Februari '48.

Hooggeachte Redacteur!

In het Kerkblad der Classis Amersfoort der Synodaal gebonden Kerken van 7 Februari l.l. las ik onderstaande ontboezeming uit de gebonden Kerk van Vleuten-de Meern over het door haar verloren proces:

Het cassatie-beroep van onze Kerk is door den Hoogen Raad niet aanvaard. Ofschoon wij door het advies van den Procureur-Generaal weer eenige hoop kregen, is toch de uitslag tenslotte zoo geworden als wij allang vreesden. Het verwondert ons niet. De Rechter heeft immers, zooals wij alweer opmerkten geen norm om in kerkelijke zaken te beslissen. Ook bij de laatste beslissing bleek weer, dat de Rechter zich moet onthouden van dogmatische en principieel kerkrechtelijke beschouwingen, die voor de Kerken juist den doorslag geven. Bovendien blijkt telkens, dat juristen moeilijk overweg kunnen met het Kerkrecht. Geen wonder: de Kerk is een geheel eigensoortige verschijning in deze wereld.

Het stuk eindigt met de opmerking dat de liefde niet mag verkoelen, „Ook tegen vrijgemaakten, moeten wij de juiste houding zoeken. Overwin het kwade door het goede".

En Ds Zwaan van Breukelen, voor wien Ds Bouwsma indertijd krachtens rechterlijke uitspraak, hem op Zaterdagavond beteekend, binnen 2 x 24 uren zijn pastorie moest ontruimen, voegt hier zalvend aan toe, dat hij dacht aan het woord van den apostel Paulus: „Die als Hij gescholden werd niet wederschold en als Hij leed niet dreigde, maar gaf het over aan Dien, die rechtvaardig oordeelt". Als ik hier eenige korte aanteekeningen aan toe mag voegen, dan in de eerste plaats dit: Sedert de doleantie is er wel een en ander veranderd in onze rechtspraak. Toen werden alle kerkegoederen toegewezen aan de Synodaal gebleven, hoe klein hun minderheid ook was. De goederen behoorden aan het „genootschap".
Maar ook is er wel een en ander veranderd bij het nageslacht van hen, die zich toen op 't diepst verongelijkt achtten. Immers als er nu een rechter is, die er nog net zoo over denkt als die uit den Doleantietijd, dan krijgt hij een applaus van Dr Kraan, Ds Boeijenga, dat in „Kerknieuws" naklinkt. Dan vinden zij die principieel Kerkrechterlijke beschouwing van dien jurist maar heel aannemelijk. En mocht er nog 'n rechter zijn, die zich niet aan een dogmatische beschouwing waagt, dan is er wel een advocaat te vinden, die hem in naam van een Synodaal gebonden Kerkeraad uitdrukkelijk verzekert, dat de opvattingen der vrijgemaakten over verbond, doop en wedergeboorte volkomen in strijd zijn met Gods Woord en de Geref. Belijdenisschriften. Ja zulke beschouwingen zijn zeker (als ze bij de rechters gehoor vinden) doorslaggevend.
Ten slotte nog deze opmerking. Bij het doorbladeren in Rullmann's „Doleantie" viel mijn oog op een uitspraak der voorloopige Synode der Nederduitsch Geref. Kerken (de Kerken dus der Doleantie) vergaderd te Utrecht. Daar werd o.m. uitgesproken: „eindelijk om vooral de Vrije Universiteit, welke de zuivere rechtsbeginselen tracht te bevorderen, te steunen door aan die stichting onze gaven en zoo mogelijk ook onze zonen toe te vertrouwen". (Kerk en Wetenschap werden toen niet zoo angstvallig gescheiden!)
Wat zouden die mannen van toen wel zeggen als ze Prof. Hellema en dergelijke hoorden pleiten voor..... de synodale organisatie.
O, zuivere beginselen van het recht!
Is het toch waar „dat juristen moeilijk overweg kunnen met het Kerkrecht?" Ook aan de V.U.?

Met broedergroeten
Hoogachtend
D. DE BOER Tz.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

DE VRIJE GEREFORMEERDE KERKEN IN SAKSEN EN SILEZIË.

Wie de Acta van onze vroegere Synodes eens doorbladert, zal daar zoo nu en dan ook iets vinden over de Kerken, die we hier boven hebben genoemd, en waaraan voor ons in de laatste tientallen van jaren onafscheidelijk was verbonden de naam van Ds H. Graefe, pred. te Görlitz.
Van die kerken wil ik hier enkele dingen schrijven.
Het zijn Kerken, waarmee wij nu een aantal jaren correspondentie hebben gehad, maar waarmee we het contact door den oorlog geheel verloren, en dat ook niet zoo gemakkelijk zal zijn te herstellen, gezien deze Kerken zich in de russische zone van Duitschland bevinden, en bovendien ook zelf in zeer ongunstige conditie verkeeren.
Ik zou willen, dat er andere dingen van te zeggen waren, dan ik er thans van zeggen moet.
Het lijkt me gewenscht, om in verband daarmee ook enkele dingen op te merken over het ontstaan en de geschiedenis dezer Kerken, omdat ik meen, dat de meesten onder ons daar niet zoo heel veel van af weten en die geschiedenis ook ten deele van beteekenis is voor het heden dier Kerken.
De opmerkingen in de Acta onzer Synodes betreffende deze Kerken dateeren niet slechts uit de laatste jaren: wij vinden die reeds in de vorige eeuw in de Handelingen van de Synodes der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk en der latere Christelijke Gereformeerde Kerk.
Den eersten keer, dat ik iets vond is de vermelding van een ingekomen schrijven op de Synode van Middelburg 1869 van „den heer H. Matzke, Leeraar bij de Vrije Evangelische Kerk te Görlitz in Silezië, behelzende broederlijke groete en verzoek om haar in haren zwakken toestand tot bouwing eener Kerk met finantiëele hulp te ondersteunen....." (Handelingen der Synode, blz. 11/12).
De Synode neemt dan het besluit „deze zaak aan de Synodale Commissie op te dragen, om zich met de Silezische Kerk in correspondentie te stellen, ten einde op een volgende Synode verslag te geven van het standpunt dier Kerk." (blz. 15).
Men ziet dus dat men eerst wil weten, wat voor gehalte deze Kerken hebben.
De Synodale Commissie rapporteert de volgende maal niets over deze zaak in haar verslag, maar ze heeft zich er blijkbaar toch mee bezig gehouden, want de voorzitter der Synodale Comm., Ds N. H. Dosker rapporteert over „een verzoekschrift van pastor Matzke..... om ondersteuning tot den bouw eener Kerk". En dan besluit de Synode „van eene ontwikkeling der hoofdpunten van het geloof zijner Kerk kennis genomen, en het advies der Synodale Commissie gehoord hebbende..... pastor Matzke vrijheid te geven om in